وەزارەتی تەندروستی

ژمارە: ١٥٨٢٠ لە ٢٠٢٦/٨/٥

پاڵپشت بە ماددەی (٧) لە یاسای وەزارەتی تەندروستی ژمارە (١٥)ی ساڵی ٢٠٠٧ ئەم ڕێنمایەی خوارەوەمان دەرکرد:

ڕێنمایی ژمارە (٤)ی ساڵی ٢٠٢٦
ڕێنمایی تایبەت بە سەنتەرکانی منداڵی بلوری (IVF)

ماددەی (١): پێناسەکان:

١- **هەرێم:** هەرێمی کوردستان - عێراق.

٢- **وەزارەت:** وەزارەتی تەندروستی هەرێم.

٣- **وەزیر:** وەزیری تەندروستی.

٤- (IVF): بریتیە لە چاندنی تۆوی هاوسەر لە ناو هێلکەی خێزانی لە ژێر ووردبینی تایبەت لە دەرەوەی لەش وە چاودێری کردنی گەشەی کۆرپەلە لە ناو دایکەی تایبەت لە تاقیگە تاکو گەرانەوەی بۆ ناو منداڵدانی دایکەکە و مەرج نیە بۆ نەزۆکی بێت هەندێ جار بۆ هەڵبژاردنی ڕەگەزە یان نە خۆشی بۆماوەیی دەبێت.

٥- **سەنتەری** (IVF) بریتییە لە تاقیگەی بلوریی ئەندلۆجی و تاقیگەی بەشی بەستن پێکدێت کە پرۆسەی پیتاندنی دەستکرد و چاندنی کۆرپەلەی تێدا جێبەجێ دەکرێت.

ماددەی (٢):

وەرگرتنی مۆڵەت بۆسەنتەر یان مۆڵەتی بەشی(IVF)وڕێگە پێدانەکانی بەم شێوەی خوارەوە دەبێت:

١- پێویستە لیژنەیەکی تایبەت لەناو وەزارەتی تەندروستی پێک بهێنرێت کە دەسەڵاتی پێدانی مۆڵەتی هەبێت. ئەم لیژنەیە لە سەرۆکێك و سێ ئەندام پێکدێت بریتین لە:

آ- سەرۆك: سەرۆکی لێژنە کە پلەی لە بەرێوەبەری گشتی یان ڕاوێژکار کەمتر نەبێت.

ب- پزیشکی پسپۆڕ ئافرەتان / ئەزموونی لە بواری بلورە منداڵ هەبێت / ئەندام.

ت- پزیشکێکی پسپۆڕ لە بواری پیتاندنی یارمەتیدەر و کۆرپەلەزانی خاوەن ئەزموون/ ئەندام.

ج- فەرمانبەری یاسایی/ ئەندام.

ح- سکرتێری لێژنە

٢- بۆ نوێکردنەوەی مۆڵەت پێویستە:

آ- ساڵانە پێداچوونەوە و نوێکردنەوەی ڕێکخستنەکان لە سەنتەرەکان و نەخۆشخانەکەن.

ب- پشکنین و هەڵسەنگاندنی سەرجەم مۆڵەتەکانی سەنتەرەکانی پیتاندنی دەرەکی و سەرچاوە مرۆییەکانیان بکرێت.

ت- بەردەوام چاودێری و سەرپەرشتی کردنی سەرجەم ناوەندەکانی پیتاندنی دەرەکی لە هەرێمی کوردستان.

٣- مۆڵەتی سەنتەر یان بەشی بلورە منداڵ (IVF) دەدرێت بەم پزیشکانەی خوارەوە:

آ- پزیشکی ئافرەتان، وەکو پزیشکی منداڵبوون/پزیشکی ئافرەتان کە پسپۆڕن لە بواری بلوورە منداڵ یان پزیشکانی ڕژێنی ناوەکی لەش و نەزۆکی و هاوڵاتی عیراقی بێت و دانیشتوی هەرێمی کوردستان بێت هەڵگری بڕوانامەی باوەر پێکراو بێت لە بواری بلوری منداڵ.

ب- پزیشکی پسپۆڕی کۆرپەلە: پزیشکێکی مۆڵەتپێدراو کە خاوەنی بڕوانامەی ماستەر یان دکتۆرایە لە کۆرپەلەزانی و پێتاندنی یاریدەدەر بە ئەزموون و زانیاری تایبەتمەند لە تەکنەلۆژیای پێتاندنی یاریدەدەر کە لە (٥) پێنج ساڵ کەمتر نەبێت و هاوڵاتی عێراقی بێت و دانیشتوی هەرێمی کوردستان بێت.

ج- ئەندامی سەندیکای پزیشکان بێت و مۆڵەتی سەنتەری تایبەت بە خۆی یان لە ناو نەخۆشخانە هەبێت.

ح- پێویستە هەر پزیشکێک کە کاری (IVF) ئەنجامدەدات مۆڵەتی هەبێت لە وەزارەتی تەندروستی و مۆڵەتی سەنتەری هەبێت.

٤- مۆڵەتی کارکردن بۆ کەسانی بیانی: هەردوو پزیشکی ئافرەتان، وەکو (پزیشکی منداڵبوون/پزیشکی ئافرەتان کە پسپۆڕن لە بواری بلوری منداڵ) یان(پزیشکانی ڕژێنی ناوەکی لەش و نەزۆکی , پسپۆڕی کۆرپەلەزانی) کە پسپۆری زانستیان لە وڵاتانی ترەوە هەیە دەبێت داواکاری پێشکەش بکەن بۆ یەکسانکردنی بڕوانامە لە وەزارەتی خوێندنی باڵا بۆ بەدەست هێنانی مۆڵەتی کار، دواتر ناوی خۆیان تۆمار بکەن لە بەڕێوەبەرایەتی گشتیە تەندروستیەکان و وەزارەتی تەندروستی و پێویستە بەڵێننامەی لێوەر بگیرێت لە لایەن خاوەن مۆڵەتەکە و مۆڵەتی سەندیکای پزیشکانی هەبێت و سەرجەم ڕێکارەکانی هاتنی پزیشکی بیانی جێ بەجێ بکات هەر نوێکاریەک و پێشکەوتنێک هەبێت دەبێت پێشنیار بکرێت بۆ وەزیر بە مەبەستی پەسەندکردنی بابەتەکە بە پێی ڕێنمایی ژمارە (٧)ی ساڵی ٢٠٢٣ کارکردنی پزیشکی بیانی لە هەرێمی کوردستان. وە پێویستە لە لایەن نەخۆشخانەیەک یان سەنتەرێک داواکاری پێشکەش بکەن.

ماددەی (٣):

خزمەتگوزارییەکانی سەنتەری تەکنەلۆژیایی یارمەتیدەر بۆ زاوزێ و کۆرپە زانی:

أ- ڕاوێژکاری نەزۆکی پیاو و ژن.

ب- شیکاری تۆواو شیکاری تایبەت .

ج- ئامادەکردنی تۆواو بۆ IUI و IVF/ICSI.

د- چارەسەر IVF/ICSI.

هـ- PGD بۆ هەڵبژاردنی ڕەگەز و نەخۆشی.

و- بەستنی هێلکەدان و کۆرپەلە و سپێرم.

ز- PRP بۆ هێلکەدان و ناوپۆشی منداڵدان- گونەکان.

ح- ڕاکێشانی سپێرم بە نەشتەرگەری.

ط- لادانی کیسی هێلکەدان.

د- مۆڵەتی لابڕۆسکۆپ نەزۆکی.

ی- لەبار بردنی کۆرپەلە FETAL REDUCTION.

ماددەی (٤):

پێویستە سەنتەری بلورە منداڵ (IVF) بەم شێوەیەی خوارەوە بێت:

١- دەکرێت سەنتەری بلورە منداڵ وەکو سەنتەرێك بێت بە تەنیا یان لە ناو نەخۆشخانەیەکدا وەکو بەشێکی تایبەتمەند .

٢- پێویستە ڕووبەرەکەی ٣٠٠-٤٠٠ م٢ بێت وا باشترە لە نهۆمی یەکەم بێت. ئەگەر هاتوو بە تەنیا بێت وەک سەنتەر.

٣- پێکهاتەکانی سەنتەری بلوری:

آ- بەشی جیاکراو تعقیم کراو.

١- تاقیگەی بلورە منداڵ(IVF) و ژووری بەستن (FREEZING).

٢- ژووری نەشتەرگەری و چاکبوونەوە (OPERATION AND RECOVERY).

٣- تاقیگەی شیکاری تۆواو(ئەندرۆلۆجی).

٤- ژووری کۆکردنەوە.

٥- تاقیگەی (PGD) پشکنینی کرۆمۆسۆماتی کۆرپەی لە پێش چاندن پێویستە لەلایەن کەسانی پسپۆڕ و شارەزا ئەنجام بدرێت دەکرێت لە هەمان سەنتەر یان سەنتەرێکی دیکە ئەنجام بەدرێت.

٦- ژووری (IUI) گواستنەوەی کۆرپەلە و تۆواو.

٧- ژووری پاقژ کردنەوە.

٨- ژووری گواستنەوە ی کۆرپەلە.

٩- ژووری خۆگۆڕینی ستاف و نەخۆش.

١٠- ژووری پەرستاری.

ب- بەشی جیانەکراو پاقژ نەکراو.

١- ژووری ڕاوێژکاری پزیشکی ئافرەتان.

٢-ژووری پزیشکی ڕاوێژکاری (پزیشکی کۆرپەلەزانی).

٣-دەرمانسازی.

٤-تاقیگەی پشکنینی خوین.

٥-پێشوازی.

٦-ژووری دەرزی لێدان.

٧-ژووری کۆگا.

٨-ژووری ژمێریار.

٩-ژووری بەڕێوەبەر.

ماددەی (٥):

پێویستە تاقیگەی تایبەت بە منالّی بلوری بەم شێوەیی خوارەوە بێت:

١- تاقیگەی بلورە منداڵ (IVF) دەبێت بە ڕێکی کارەکانی ئەنجام بدات بۆ کەمکردنەوەی هەر کاریگەرییەکی زیانبەخش لەسەر کۆرپەلّە، و دڵنیابوون لە پراکتیزەکردنی باشی تاقیگەیی.

٢- تاقیگە دەبێت لە تەنیشت ژووری نەشتەرگەری بێت کە ڕێکارە کلینیکیەکان تێیدا ئەنجام دەدرێن.

٣- لە کاتی دامەزراندنی تاقیگەی منالّی بلوری (IVF) ، پێویستە دواییـن گەشەسەندنەکانی دامەزراوە و ئامێری پێشکەوتوو بەکار بهێنرێت و گشت ئامێرەکان لە رێگەی بەرێوەبەرایەتی کۆنترۆل کردنی هێنان و دروستکردنی دەرمان و ئـامێر و پێداویستی پزیشکی لە کوردستان رێگە پێدراو بێت و رێکارەکان لەبەرچاو بگیرێت.

٤- پێویستە ڕووبەری لە ٣٠٠-٤٠٠ م٢ کەمتر نەبێت.

٥- هیچ پەنجەرەیەکی نەبێت.

٦- ئەو کەرەستانەی کە لە بۆ دروستکردنی تاقیگە و بۆیاخکردن دژە بەکتریا ڤیسێڵ یان ئیپۆکسـی و زەوی و مۆبیلیاتدا بەکاردەهێنرێن پێویستە گونجاو بن بۆ ژووری تەعقیم، کەمکردنەوەی پێکهـاتە ئۆرگانییە ناچێگیرەکان (VOC) و ژەهراویبوونی کۆرپەلە.

٧- دیزاینـی تـاقیگە دەبێـت دڵنیـایی بـدات لە ڕەوتـی کـارکردنی گونجـاو لە کەمتـرین مەودا لەکـاتی مامەڵەکردن لەگەڵ خانەکانی پیتاندن لە هەموو قۆناغەکانی چارەسەرکردندا.

٨- پێویستە چوونە ژووڕەوە بۆ تاقیگە سنووردار بێت تەنها بۆ کارمەندانی رێگەپێدراو.

٩-سیستەمێك بۆ گەیشتنی پاکی کارمەندان و کەرەستەکان بۆ تاقیگە بە تونـدی پێشنیار دەکرێت.

١٠- ژووری گۆڕینی جل و بەرگ دەبێت جیا بێت لە تاقیگە.

١١- پێویستە شوێنی دەستشۆردن لە دەرەوەی تاقیگە دابنرێت.

١٢- دەبێت شوێنی ئۆفیسێکی جیاکراوە بۆ کاری کارگێڕی لە دەرەوەی تاقیگە بەردەست بێت.

١٣- شوێنی پاککردنەوە و تەعقیمکردنی کەرەستەکان، ئەگەر هەبوو، پێویستە جیا بێت لە تاقیگە.

١٤- باشکردنی بارودۆخی ژینگەیی، هەوای تاقیگە پێویستە بخـرێتە ژێـر فلـتەری هەوای گەردیلەیـی کارایی بەرز(HEPA) و کۆنترۆڵکردنی پێکهاتە ئۆرگانیە دەرپەڕیوەکان (المتناثرة)،

١٥- سیسـتەمی هەوا بـۆ تاقیگەکـانی IVF/ICSI/و تـاقیگەی تـۆواو دەبێـت فلـتەری HEPA لە خـۆ بگرێت، شێی کۆنترۆڵکراو (٢٠٪) و پلەی گەرمی کۆنترۆڵکراو (٢٢-٢٤ پلەی سەدی) بێت.

١٦- ژووری تـایبەت بە بەسـتنی کـۆرپەڵە یـان بەشـێک جیـادەکرێتەوە بـۆ بەسـتنی کـۆرپەلە لە نـاو تاقیگەی بلورە منداڵ(IVF) .

ماددەی (٦):

ئامێری تاقیگەی بلورە منداڵ (IVF) پێویستە بەم شێوەیەی خوارەوە بێت.

ژمارە	کەرەستەکان	بڕی (١-٥٠ دۆسیە/مانگ)
١	co2 incubator	١
٢	Incubator: tri-gas, multi room, benchtop	١
٣	یەکەی پاککردنەوەی هەوا	١
٤	مێزی دژە لەرزین: IVF	١
٥	کابینە: سەلامەتی بایۆلۆجی، پۆلی دووەم، (IVF)	١
٦	سیستەمی لەیزەر: (IVF)	١
٧	مایکرۆمانیپولاتۆر: (IVF)	١
٨	مایکرۆسکۆپ: پێچەوانەکراو، لەگەڵ کامێرا INVERTED	١
٩	مایکرۆسکۆپ: ستێریۆ	١

١٠	پێوەرەی PH	١
١١	ساردکەرەوە: تاقیگە	١
١٢	شیکارکەر: CO2	١
١٣	پێویستە بوتڵی غاز لە دەرەوەی تاقیگە دابنرێت. پێویستە سیستەمی گۆڕینی ئۆتۆماتیکی هەبێت و بوتڵی پێویست هەبێت بۆ گۆڕینی دەستبەجێ. فلتەری زۆر پاکی غازی و HEPA و VOCی بە توندی پێشنیار دەکرێن.	
١٤	تانکی دابینکردن: نایترۆجینی شل LN2	١
١٥	تانکی هەڵگرتن: نایترۆجینی شل LN2	٢
١٦	ئامێرەکانیی سەلامەتی بەستن. چاویلکە، دەستکێش ...هتد	١

ماددەی (٧):

١- پرۆسە تاقیگەی منداڵی بلوری بەم شێوەی خوارەوە دەبێت.

أ- کۆکردنەوەی هێلکە.

ب- پاککردنەوە هێلکە.

ج- ICSI پیتاندن لە ژێر مایکرۆسکۆب.

د- بەستن.

و- وەرگرتنی نموونەی کۆرپەلە.

٢- پرۆسەی نەشتەرگەری: دیزاین و پێکهاتە و ئامێر و گشت کەلوپەلی ژووری نەشتەرگەری و ژووری چاکبوونەوە دەبێت بە پێی رێنمایی وەزارەتی تەندروستی بێت و بەم رێکارانەی خوارەوە ئەنجام دەدرێت:

أ- کۆکرنەوەی هێلکەکان.

ب- گواستنەوەی کۆرپەلە.

ج- ڕاکێشانی سپێرم بە نەشتەرگەری.

د- PRP هێلکەدان رحم و گونەکان.

ه- لادانی کیسی هێلکەدان بە مەرجێک پرۆسەی (IVF) پێویست بکات.

ماددەی (٨):

١- تاقیگەی شیکاری تۆواو(ئەندرۆلۆجی) دیزاین و پێکهاتە تاقیگەی شیکاری تۆواو(ئەندرۆلۆجی):

آ-باشتر وایە کە لە تەنیشت تاقیگەی بلورە منداڵ (IVF/ICSI) بێت و لە نزیک ژووری کۆکردنەوە بێت. پێویستە چوونە ژوورەوە بۆ تاقیگە سنووردار بێت. ڕووبەر =٨ م٢

ب- پێکهاتەکەنی تاقیگەی شیکاری تۆواو(ئەندرۆلۆجی)پێویستە ئەم ئامێرنەی خورەوە لەخۆ بگرێت

ژمارە	کەرەستەکان	بڕ
١	مایکرۆسکۆپی PHASE CONTRAST	١
٢	سەنتەرفیوج	١
٣	بەفرگر	١
٤	Non-Co2 incubator	١
٥	کابینەی سەلامەتی	١
٦	یەکەی پاککردنەوەی هەوا	١

ج- ئامێرەکان دەبێت لە لایەن بەڕێوەبەرایەتی کۆنترۆل کردنی هێنان و دروست کردنی دەرمان و ئامێر و پێداویستی پزیشکی ڕێگە پێدراو بێت.

٢- تاقیگەی شیکاری تۆواو (ئەندرۆلۆجی) هەڵسەنگاندن و تاقیکردنەوە و شیکاری کردن ئامادەکردن و هەڵگرتنی نمونەی سپێرم ئەنجام دەدات. ڕێکارەکانی دەستنیشانکردن بریتین لە:

أ- شیکاری سپێرم بۆ دیاریکردنی ژمارەی سپێرم، جووڵە، توانای ژیانکردن و مۆرفۆلۆجی.

ب- ئامادەکردنی سپێرم بۆ پیتاندنی ناو منداڵدان(IUI) .

ج - بەستنی سپێرم و توانەوەی نمونە بەستووەکان.

د- پشکنینی تایبەتی سپێرم.

ماددەی (٩):

١- ژووری کۆکردنەوە تۆواو: ژووری کۆکردنەوە تۆواو دەبێت ژوورێکی داخراو بێت بۆ کۆکردنەوەی نمونەی سپێرم لە نەخۆشەکان. ژووڕەکانی کۆکردنەوە پەیوەندییەکی کارایی نزیکیان لەگەڵ تاقیگەی شیکاری تۆواو هەیە؛ گەیاندنی خێرای نمونەکان پێویستە بۆ ڕێگریکردن لە تێکچوونی خانەکان. ژووڕەکانی کۆکردنەوە پێویستە بە شاور /تەوالێت لە شوێنەکەدا هەبێت.

٢- تاقیگەی PGD پشکنینی کرۆمۆسۆمات کۆرپەلە پێش چاندن، بە شێوەیەکی ئارەزوومەندانە، سەنتەرەکان دەتوانن تاقیگەی PGD ی تایبەت بە خۆیان هەبێت یان نمونە بنێرن بۆ سەنتەری پشکنینی بۆماوەیی.

ماددەی (١٠):

١- دیزاین و پێکهاتەی ژووری IUI گواستنەوەی کۆرپەلە و تۆواو:

آ-ژووری IUI دەبێت لە نزیک تاقیگەی تاقیگەی شیکاری تۆواو بێت بۆ ڕێگریکردن لە تێکچوونی نموونە وکەمترین ڕووبەر ٣*٣=٩م٢

ب- کەرەستە:

ژمارە	کەرەستەکان	بڕ
١	جێگەی نوستن بۆ نەخۆشی ئافرەتان	١
٣	عارەبانە (Trolly) بە کەرەستەکانیەوە	١
٤	ڕووناکی	١
٥	گواستنەوەی کۆرپەلە	١

٢- دیزاین و پێکهاتەی ژووری (تەعقیم) پاکژ کردن:

آ- ژووری پاکژاوەکان (تەعقیم کردن) شوێنێکە کە ئامێرە پاکراوەکان و وشککراوەکان تێیدا هەڵدەگیرێن، بە کۆمەڵ (سێت) کۆدەکرێنەوە، دەپێچرێنەوە و پاشان لە ئۆتۆکلاڤدا تەعقیم دەکرێن. ژووری پاکژاوەکان (تەعقیمکردن) لە تەنیشت ژووری پاککردنەوە دەبێت کە کەرەستەکانی تێدا پاك دەکرێنەوە.

ب- ئەگەر سەنتەری سەربەخۆ بوو پێویستە ژووری تەعقیمکردنی پاکژاوکردنی تایبەتی خۆی هەبێت لانی کەم ڕووبەری ٣*٤=١٢م٢ ئەگەر بەشێک بێت لە ناو نەخۆشخانەدا ئەوا دەتوانێت بەشی تەعقیمکردنی نەخۆشخانەکە بەکاربهێنێت و سەر بەخۆ تعقیم بۆ بکرێت.

ج- کەرەستە:

ژمارە	کەرەستەکان	بڕ
١	ئۆتۆکلاڤ autoclave	١
٢	فڕنOVEN	١
٣	حەوز (سینك)	١

٣- دیزاین و پێکهاتەکانی ژووری کۆرپەلە گواستنەوە:

آ- ئەو شتێکی ئارەزوو مەندانەیە کە ژووری گواستنەوە هەبێت ئەگەر سەنتەرەکە باری زۆر لەسەر نەبێت دەتوانێت گواستنەوە لە ژووری وەرگرتن/هەڵگرتن هێلکە ئەنجام بدات. ڕووبەرەکەی دەبێت کەمترین ٣*٤=١٢م٢ بێت دەبێت لە نزیک تاقیگەی (IVF) بێت بۆ ڕێگریکردن لە تێکچوونی کۆرپەلە.

ب-گواستنەوەی کۆرپەلە لە ژێر ڕێنمایی سۆنەر دەبێت.

ج- کەرەستە:

ژمارە	کەرەستەکان	بڕ
١	جێگەی نوستن بۆ نەخۆش ئافرەتان	١
٢	سۆنەر	٢
٣	عارەبانە (Trolly) بە کەرەستەکانیەوە	٣

ماددەی (١١):

١-دیزاین و پێکهاتەی ژووری نەخۆش:

آ- پێویستە شوێنێکی خۆ گۆڕینی دیاریکراو هەبێت بۆ هەردوو ڕەگەزی ژن و پیاو، کە دەکەوێتە نێوان گواستنەوە لە بەشی جیانەکراوە بۆ بەشی جیاکراوەی سەنتەرەکە وباشترە ئاودەست لە ناوەوە هەبێت. بەپێی توانای سەنتەرەکە، دەتوانن ژووری گۆڕینی تاکە کەسی بۆ ستاف و نەخۆشەکان دەبمەزرێنن یان بە هاوبەشی بەکاربهێنن. کەمترین ڕووبەر ٢*٣=٦م٢. گۆڕینی جل و بەرگی ستاف و نەخۆش

ب- کەرەستە:

ژمارە	کەرەستەکان	بڕ
١	دۆلاب (لۆکەر)	١٠-٢٠

٢- دیزاین و پێکهاتەی ژووری پەرستاری:-

آ- دیزاین و پێکهاتە: ئەمە دەتوانرێت ژوورێکی جیاکراوە بێت، یان بەشێك بێت لە ژووری چاکبوونەوە.

ب- کەرەستە:

ژمارە	کەرەستەکان	بڕ
١	دۆلاب (لۆکەر) دژە ژەنگی پزیشکی	١
٢	هەموو کەرەستەکانی فریاگوزاری سەرەتایی	١

ج- هەموو ڕێکارەکانی پەرستاری و فریاگوزاری سەرەتایی پێویست بۆ نەخۆشی(IVF).

ماددەی (١٢): ژووره جیانەکراوەکان:

١-دیـزاین و پێکهاتەکـانی ژووری پزیشـکی ئافرەتـان و منـاڵی بلـوری: ئەم ژووره دوو بەشـە ژووری چاوپێکەوتن و ژووری سۆنەر لەخۆدەگرێت، پێویستە ئاودەستی تێدابێت، کەمترین ڕووبەر دەبێت ١٤م٢ بێت

٢- کەرەستە:

ژمارە	کەرەستەکان	بڕ
١	جێگەی نوستنی ئافرەتان بۆ پشکنین	١
٢	سەرچاوەی ڕووناکی	١
٣	ئامێری سۆنەر	١
٤	عارەبانە (Trolly) و کەرەستەی پزیشکی	١

٣- پزیشکی پسپۆری سۆنەر : ئەوکاتەی منداڵەکە بوو بە (١٢) هەفتە سۆنەرێکی تێـر و تەسـەل دەوی لێرەوە دەبێت کەسێکی پسپۆر لە سۆنەرەکە یان زانستی پزیشکی کـۆرپەلە بێـت نابێـت پسـپۆری ئافرەتان بیکات لێرەدا پزیشکی پسپۆری سۆنەر چاودێری کۆرپەلە دەکـات لە نێـوان (١٢) دوانـزە هەفتە بۆ (٢٢) بیست و دوو هەفتە پزیشکی پسپۆری سۆنەر سۆنەرێکی تێر و تەسەل بۆ بکـات بە هیچ شێوەیەک نا بێت پارەی زیادەی ئەم سۆنەرە لێوەر بگیرێت.

٤- ژووری ڕاوێژکاری پزیشکی کۆرپەلە زانی (IVF)

٥- دەرمانخانە: هەموو دەرزی (گۆنادۆترۆپینەکان) دەبێت لەلایەن سەنتەر یان (بەشی بلورە منـداڵ) (IVF) دابین بکرێت کە لە لایەن بەرێوەبەرایەتی کۆنترۆل کردنی هێنان و دروست کردنی دەرمان و ئامێر و پێداویستی پزیشکی ڕێگە پێـدراو بێـت (تەنـانەت ئەگەر لەنـاو نەخۆشـخانەش بێـت) و لەبەر ئەم هۆکارانەی خوارەوە:

أ- سەلامەتی.

ب-پاشەکەوتکردنی کات.

ج- کۆنترۆڵکردنی نرخ.

د- هەڵگرتن.

٦- تاقیگەی پشکنینی خوێن: پێویستە مۆلەت پێدراوبێت و سەنتەرەکان یان بەشی (IVF) دەتوانن تاقیگەی هۆرمۆن یان تاقیگەی لاوەکی تایبەت بە خۆیـان هەبێـت لە نـاوەوە بـۆ بەدواداچـوون بـۆ نەخۆشەکانیان و مۆلەتی تایبەتی بە ناوی تاقیگە وەر بگیرێت .

ماددەی (١٣):

ئاماژەکان بۆ دەستنیشانکردنی بۆماوەیی پێش چاندن (PGD) لە (IVF):

١- نەخۆشی بۆماوەیی: ئەو هاوسەرانەی مەترسی گواستنەوەی نەخۆشی بۆماوەییان لەسەرە.

٢- نائاسـایی کرۆمۆسـۆم: ئەو کەسـانەی کە گواسـتنەوەی کرۆمۆسـۆم یـان شـتی تـری نائاسـایی کرۆمۆسۆمیان هەیە لە دوای (٤٠) چل ساڵ.

٣- لەدەسـتدانی دووگیـانی دووبـارەبووەوە: ئەو هاوسـەرانەی پێشـینەی دووبـارەبوونەوەی لەبارچوونیان هەیە کە ئەگەری هەیە بەهۆی هۆکاری بۆماوەییەوە بێت.

٤- مەترسیەکانی پەیوەست بە تەمەنەوە: بۆ خانمانی تەمەن هەڵکشاو بۆ دایکایەتی، بۆ پشکنینی نائاسایی کرۆمۆسۆم.
٥- هاوسەنگی خێزان: ئەو هاوسەرانەی بەدوای هەڵبژاردنی ڕەگەزدا دەگەڕێن بۆ هاوسەنگی خێزان، کە یاسایی و ئەخلاقی بێت.
٦- منداڵی پێشووی تووشبوو: ئەو هاوسەرانەی کە منداڵی پێشوویان تووشی نەخۆشییەکی بۆماوەیی بووە.
٧- نەزۆکی ڕوون نەکراوە: ئەو هاوسەرانەی کە نەزۆکییان ڕوون نەکراوەتەوە کە لەوانەیە گومانی هۆکاری بۆماوەیی لێ بکرێت.

ماددەی (١٤):

هەموو ئەو خێزانانەی کە داوای هەڵبژاردنی ڕەگەزی دەکەن، پێویستە ڕەزامەندی لە لێژنەیەکی تایبەتمەند وەربگرن کە لە چوارچێوەی وەزارەتی تەندروستی لە هەر شارێکدا دامەزراوە:
١- ئەو خێزانانەی کە سێ منداڵ یان زیاتریان لە یەك ڕەگەزدا هەیە.
٢- ئەو خێزانانەی کە مامەڵە لەگەڵ تێکچوونی بۆماوەیی پەیوەست بە X دەکەن.
٣- ئەو خێزانانەی کە ڕووبەڕووی مەترسی دەبنەوە کە پەیوەندییان بە زۆری دووگیانیەوە هەیە.
٤- ئەو خێزانانەی کە ڕووبەڕووی ئاستەنگ دەبنەوە کە پەیوەندییان بە ڕەچاوکردنی کولتووری یان ئایینیەوە هەیە دەبێت لەلایەن دادگاوە داوا بکرێت.
٥- لە کاتی داخستنی (سەنتەر یان مۆڵەتی بەشیIVF) دەبێت (٦) مانگ پێش داخستنی وەزارەتی تەندروستی بە نووسراوێک ئاگادار بکاتەوە و هەموو ئەوانەی کەوا هێلکە یاخود تۆواویان داناوە ئاگاداریان بکاتەوە و لەم ماوەیەدا نابێت کەیسی نوێ وەربەگرێت و پێویستە چارەسەری ئەو کەیسانە بکات کە پێش داخستنی وەرگێراوە بە پێچەوانەوە ئەوا سەنتەرکانی منداڵی بلوری (IVF) دادخرێ بە سەرجەم لقەکانیانەوە و پێبژاردنی بۆ دەکرێت بە بری (١٠,٠٠٠,٠٠٠) دە ملیۆن دینار عێراقی.

ماددەی (١٥):

١- بەستن لە سەنتەری و بەشی (Freeze) (IVF):
هەموو بەشەکان یان سەنتەرەکانی (IVF) پێویستە خزمەتگوزاری بەستنیان هەبێت بە بەکارهێنانی ڤیترفیکاسیۆن.
٢- ئاماژەکانی بەستن لە سەنتەرەکانی (IVF):-
آ-کۆرپەی زیادە: بەستنی کۆرپەی زیادە لە سوڕی (IVF) بۆ بەکارهێنانی داهاتوو.
ب-چارەسەری پزیشکی: پاراستنی توانای منداڵبوون بۆ ئەو نەخۆشانەی چارەسەری پزیشکییان بۆ دەکرێت، وەک چارەسەری کیمیایی، کە ڕەنگە کاریگەری لەسەر تەندروستی پیتاندن هەبێت.
ت-پشکنینی بۆماوەیی: هەڵگرتنی کۆرپەلە لەکاتی چاوەڕوانی ئەنجامی پشکنینی بۆماوەیی (PGD/PGS).
ج-(Ovarian Hyper stimulation Syndrome (OHSS: ڕێگریکردن لە ئاڵۆزییەکان بە بەستنی هەموو کۆرپەلەکان کاتێك مەترسی تووشبوون بە OHSS هەیە.

٣- دانانی خشتەی گونجاو: ڕێگەدان بە گواستنەوەی کۆرپەلە بۆ بەروارێکی دواتر کە گونجاوترە بۆ نەخۆشەکە.
٤- پاراستنی توانای منداڵبوون: پاراستنی توانای منداڵبوون بۆ ئەو کەسانەی کە ئامادە نین بۆ دووگیانبوون بەڵام ئارەزووی هێشتنەوەی بژاردەی دووگیانی بۆ داهاتوو دەکەن.
٥- قەدەغە کردنی تۆواو یان هێلکە بەستوو ئەگەر هاتوو هەر یەک لە پیاوەکە یان ئافرەتەکە یان هەردوکیان کۆچی دواییانکردوە چونکە بە مردنی یەکێک یان هەردوکیان پرۆسەی هاوسەرگیری نامێنێت.
٦- دیراسەکردنی جینات بکرێت.

ماددەی (١٦):

بەستنی (هێلکە)(سپێرم): هەڵگرتنی هێلکە یان سپێرم بۆ بەکارهێنانی داهاتوو، بەتایبەتی لە حاڵەتەکانی چارەسەری پزیشکی نزیك یان بە هۆکاری کەسی بەم شێوەیەی خوارەوە:-

آ- بۆ ماوی ساڵێک دابنێت و ساڵانە دەبێت نوی بکاتەوە.
ب- ئەگەر هاتوو ساڵێکی بەسەر تێپەڕی نوێی نەکردەوە سەنترەکە بۆی هەیە لەناوی ببات بکات.
ج- بۆ لەناوبردنی کردن دەبێت لێژنەیەک لە بەڕێوە بەرایەتیە گشتیە تەندروستیەکان پێک دێت.
د- هەموو ئەو کارانەی لە سەنتەری منالّی بلوری ئەنجام دەدرێت پێویستە بە شێوەی (package) پاکێج بێت و نرخی لە (٣,٥٠٠,٠٠٠) سێ ملیۆن و پێنج سەد هەزار دینار زیاتر نەبێت و پێویستە گشت سەنتەرەکان مۆڵەت پێدراو پابەندبن.

ماددەی (١٧): ڕەزامەندی ئاگادارکراوی (IVF): هەموو فۆرمەکانی ڕەزامەندی ئاگادارکراو لە هاوپێچدا دەخرێنە ڕوو بەم شێوەیەی خوارەوە:

١-ڕەزامەندی ئاگادارکراوی (IVF).
٢-ڕەزامەندی ئاگادارکراوی IUI.
٣-ڕەزامەندی ئاگادارکراوی بەستن.
٤-ڕەزامەندی ئاگادارکراوی گواستنەوەی کۆرپەی بەستوو (FET).

ماددەی (١٨): سەرپێچی و سزاکان:

١- لە کاتی سەرپێچی کردنی ئەم ڕێنماییە سەرپێچیکار بە پێی یاسا و ڕێنماییەکانی وەزارەتی تەندروستی سزا دەدرێت بە پێبژاردن بە بڕی (١٠٠٠٠٠٠) یەک ملیۆن دینار عێراقی وە بەڵێن نامەی لێوەردەگیرێت.
٢- لەکاتی سەرپێچی کردنی ئەم ڕێنماییە لە ڕووی هونەریەوە ئەوا لێژنەیەکی لێکۆڵینەوە پێک دەهێنرێت مۆڵەتی لێ وەردەگیرێتەوە. تاوەکو یەکلایی بونەوەی لێکۆڵینەوەکە.

ماددەی (١٩):

کار بە هیچ دەقێک ناکرێت کە هاودژ بێت لەگەڵ ئەحکامەکانی ئەم ڕێنماییە.

ماددەی (٢٠):

ئەم ڕێنماییە لە ڕۆژی بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەی (وەقایعی کوردستان)ەوە جێبەجێ دەکرێت.

د. سامان حسین بەرزنجی
وەزیری تەندروستی